

Kahdeksas luku.

TEKIJÄNOIKEUDEN LAKKAAMISESTA

31 §.

SUOJA-AJAN PÄÄTTYMINEN.

Miltei kaikissa maissa on tekijänoikeudelle säädetty rajoitettu kestämis- l. suoja-aika.¹ Sitä perustellaan eri tavoin.

1. *Periaatteellisia näkökohtia.* Yleiseltä periaatteelliselta kannalta sanotaan toisinaan, että suoja-aika itse asiassa merkitsee tekijänoikeuden voimassa oloajan pidentämistä. Teos tulee syntymishetkellään yhteiseksi omaisuudeksi. Tekijä ammentaa kansakunnan yhteisistä kulttuuriaarteista ja saa siten "lainan", jota hänen on uskollisesti hoidettava yhteiskunnan sivistysetujen mukaisesti, ja näiden etujen vuoksi yhteiskunta jättää teoksen fidusiaarisen tekijänhallinnan tekijälle ja hänen perillisilleen. Mutta joskus teoksen täytyy tulla yleisön rajatomaan nautintaan, jolloin yhteiskunnan on itse huolehdittava teoksen sisältämän kulttuurihyödykkeen puhtaana pitämisestä.²

Tämä katsantokanta on konstruoitu ja ristiriidassa tekijänoikeuden persoonallisen luonteen kanssa. Tahtomatta kokonaan kiistää tekijän henkisen ympäristön, miljöön, merkitystä hen-

¹ Ainoastaan Portugalissa, Meksikossa ja Venezuelassa tekijänoikeus on tätä nykyä ajallisesti rajoittamaton.

² Näin *Mitteis* s. 125. Ks. myös *Elster*, Theaterrecht s. 4.

kiseen työskentelyyn,¹ on teoksen syntymisessä kuitenkin tekijän individuaalisella panoksella ratkaiseva osa, ja tekijä vallitsee teostansa oman persoonallisen etunsa vuoksi, joskin yleisten kulttuurietujen hyväksi. Tekijänoikeuden historiallinen kehitys osoittaa samoin, että tekijänoikeuden syntymisen perusteena ovat olleet tekijän edut — tekijänoikeuden verrattavuutta fyysilliseen teokseen olevaan omistusoikeuteen ei periaatteelliselta kannalta ole monilla tahoilla lakattu tänäkään päivänä korostamasta — ja että puheena olevaa, periaatteellisesti ikuisiksi katsottavaa oikeutta ei rajoiteta niinkään paljon kulttuuri -kuin sosiaalisista syistä, s.o. varattomien kansanluokkien todellisten tai kuviteltujen etujen vuoksi.²

Mutta joskin on pidettävä selvänä, että suoja-ajan säätämisessä on kysymys tekijänoikeuden voimassa olon rajoittamisesta eikä pidentämisestä ja että rajoitus perustuu yhteiskunnallisiin syihin, ei toisaalta ole voitu päästä yksimielisyyteen siitä, mitkä varattomien kansanluokkien edut välttämättömästi vaativat tuollaista rajoittamista. Sanotaan tosin, että pitkä suoja-aika on kansanvalistuksen kohottamisen tiellä, koska se vaikeuttaa huokeahintaisten kansanpainoksien ottamista hyvistä teoksista ja niiden halpamaksuista julkista esittämistä. Kirjailijoiden ja taiteilijoiden taholta huomautetaan tähän, ettei ole nähty teatterien pääsylippujen halventuneen, kun näytelmä on tullut vapaaksi ja etteivät myöskään vapaiksi tulleiden muiden teosten kirjakauppahinnat ole huojistuneet.³ Suoja-ajan säännönmukaisen 50 v:n pituuden peruste on myös kiistanalainen. Kokemus on osoittanut — sanotaan — että jo 30 vuodenkin määräaika tekijän kuoleman jälkeen tavallisesti ratkaisee teoksen kohtalon, s.o. sen kysymyksen, tuleeko teoksesta kulttuuririromua vai jääkö se "kuolemattomaksi" ja että useat henkiset tuotteet, reklaamijulisteet jms. ovat sitä laatua, ettei näinkään pitkän suoja-

¹ Ks. ed. s. 65.

² Vrt. *Lvk* s. 44; *Riezler* s. 78 ss; *Knoph* s. 120 s; *Eberstein*, Immateriell rättskydd s. 36; *Grundtvig-Glahn* s. 176.

³ Vrt. *Mitteis* s. 27; *Norjan ehdotus* s. 79; *Ekeberg SvJt* 1942 s. 447ss. Ks. kuit. *Jacobsen* s. 286 s.

ajan myöntäminen ole käytännöllisen tarpeen vaatima.¹ Myös huomautetaan, ettei lainsäätäjä, joka rajoittaa tekijänoikeuden kestämisäikää, ole vapautunut siitä mielikuvasta, että sanottu oikeus on valtiovallan myöntämä armolahja ja että siten estetään tekijän perilliset nauttimasta samaa etua, mikä fyysillisen esineen perillisillä on.² Teokseen sisältyvät taiteelliset arvot voivat joutua kärsimään siitä, että teos määrääjän jälkeen tulee yhteiseksi omaisuudeksi (*domaine public*). Teos voidaan suoja-ajan päätyttyä muuttaa, tyypistää ja vääristää vaihtelevien makusuuntien ja esiintyvien erilaisten mielipiteiden mukaisesti, niin että se, mikä niissä on kulttuuria todella kohottavaa, häipyy.

Mainitut huomautukset ovat johtaneet siihen, että suoja-aikasäännöstöä on alettu tarkastaa uudesta näkökulmasta. Niin kauan kuin tekijä elää, tulisi hänen oikeutensa teokseen jäädä koskemattomaksi, mutta hänen kuoltuaan olisi sanottu aika järjestettävä tavalla, joka paremmin kuin voimassa oleva systeemi edistäisi yhteiskunnan tarpeita. Nämä tyydytettäisiin varmimmin, jos tekijän persoonalliset oikeudet säilytettäisiin ikuisina ja jos valtio ryhtyisi valvomaan niiden voimassa pysymistä joko siten, ettei teosta sen vapaaksi tultuakaan saataisi ilman viranomaisen lupaa julkaista mainittuja oikeuksia oleellisesti loukkaamalla tai että teokset tätä silmällä pitäen siirtyisivät valtiolle (*domaine d'État*) tai olisivat yleisön käytettävänä maksusta (*domaine public payant*), joka lankeisi kokonaan tai osaksi kirjailijain, taiteilijain ja tiedemiesten perillisille tahi heidän järjestöilleen taikka käytettäisiin kansakunnan henkisen elämän kohottamiseksi.

Nämä uudistusehdotukset ovat viime vuosikymmeninä olleet vilkkaan pohdinnan alaisina. Eräissä maissa ne ovat johtaneet lainsäädäntötoimenpiteisiin,³ mutta mielipiteet niiden tar-

¹ Vrt. *Knoph* s. 121; *Mitteis* m.s.; *Streuli* s. 20.

² *Norjan ehdotus* s. 76.

³ Englannissa säädettiin jo v:n 1911 Copyright Act'issa, että teokseen 25 v:n aikana tekijän kuolemasta sovelletaan pakkolupajärjestelmää. Jokainen on oikeutettu julkaisemaan kirja- ja sävellysteoksen tekijän perillisille suoritettavaa maksua vastaan. Kun 50 v. on kulunut tekijän kuole-

koituksen mukaisuudesta eivät ole vakiintuneet. *Domain d'état*-järjestelmää vastaan huomautetaan syyllä, että se helposti johtaa sensuuri- ja muihin virkavaltaisiin menetelmiin.¹ *Domaine public payant*-systeemiä on teoreettisesti perusteltu, vetoamalla tekijänoikeuden olemukseen.² Tämä onkin periaatteellisesti oikein, jos maksut tulevat tekijän perillisille joko välittömästi tai välillisesti. Maksut olisivat tekijän moraalisten oikeuksien korrelaatteja.³

Mitä Suomen oikeuteen tulee, hallitus Norjan tekijälakikomitean ehdotusta seuraten esitti eduskunnalle, että tekijänoikeus suoja-ajan päätyttyä siirtyisi valtiolle ja että sille näin tulleiden tekijänoikeuksien käyttämisestä kertyvät tulot olisivat menevät tulo- ja menoarvion ulkopuolelle henkisen työn tuke-

---

man jälkeen, suoja-aika päättyy lopullisesti. *Copinger* s. 86 ss; *Röthlisberger* s. 119 s; *Knoph* s. 122; *Hoffmann*, *Die Berner Uebereinkunft* s. 129. — Norjan tekijälakikomitea ehdotti, paitsi sitä, että tekijänoikeus voitaisiin pakkolunastaa valtiolle tekijän kuoltua, myös, että teos 50-vuotisen suoja-ajan päätyttyä joka tapauksessa siirtyisi valtion omaisuudeksi sekä että tulot, jotka valtio täten ja perintöoikeutensa nojalla saisi, samoin kuin tekijänoikeuden loukkauksen johdosta tuomitut sakot ja ehdotetusta *droit de suite*sta tekijän kuoleman jälkeen kertyvät varat lankeisivat sivistyselämän ja henkisen työn tekijäin tukemiseksi perustettavaan rahastoon. Valtiopäivät, jotka tosin suhtautuivat ymmärtämyksellä ehdotuksiin, katsoivat enemmän selvityksen niiden suhteen tarpeelliseksi eivätkä hyväksyneet niitä. *Norjan ehdotus* ss. 50 ss; 73 ss; *Knoph* m.s.

¹ *Eberstein*, m.t.s. 37; *Suomen Kustannusyhdistys* s. 2 ss. Vrt. myös *Torben Lund*, *Billedkunsten* s. 230.

² Ks. erityisesti *Vilbois* ss. 9 ss, 409, 464, 495 ss.

³ *Jacobsen* s. 285 on sitä mieltä, ettei tekijän moraalilla oikeuksilla ja puheena olevalla järjestelmällä ole tekemistä toistensa kanssa. Jos maksut menevät yleisiä tarkoituksia varten perustettuihin rahastoihin, on huomautus oikeutettu. Kokemus osoittaa, että valtio mieluiten kerää kaikki maksut itselleen ja tukee niitä pyrkimyksiä, joita varten ne kerätään, valtion varoilla näiden kulloinkin vallitsevan tilan mukaan. Eri asia on myös, tulisiko *domaine public payant*'illa olemaan suurtakaan käytännöllistä merkitystä, mitä tarkoitusta varten se säädettäisiin. Vapaaksi tulleiden teosten käyttämisestä kannettavien maksujen määrä jäisi, niin kuin Englannin esimerkki osoittaa, luultavasti vähäiseksi.

miseksi perustettavaan rahastoon. Esityksen perusteluissa lausuttiin mm, että oli toteutettava se periaate, että aikaisemman ajan henkinen työ tulisi sanotuin tavoin taloudellisestikin tukemaan kansakunnan henkistä työtä myös vastaisina aikoina, samoin kuin se tukee tätä työtä henkisesti. Kun teos siirtyisi valtiolle, tulisi tekijän oikeudenomistajain saada täysi korvaus oikeudesta. Tekijänoikeuksien käyttämiseksi tarpeellisten toimenpiteiden suorittamisesta olisi huolehtiva kirjallistaiteellinen järjestö. Lakivaliokunnan ehdotuksesta eduskunta poisti esityksestä puheena olevat kohdat. Valiokunta huomautti mm, että kun oli mitä tärkeintä, että edellisten sukupolvien henkisen työn tuotteet ja etenkin juuri ne, joilla vielä suoja-ajan päätyttyä katsottaisiin olevan arvoa, vapaasti ja mahdollisimman halvalla olisivat yleisön käytettävissä, ei valiokunnan mielestä ollut todellisen yleisen edun mukaista, jos valtio ryhtyisi hankkimaan tuloja sellaisista teoksista, käytettäisiin nämä tulot sitten yhteen tai toiseen tarkoitukseen, koska se johtaisi teosten hintojen vastaavaan korotukseen.¹ TekijäL:ssä ei niin muodoin tullut omaksutuksi kumpikaan edellä mainituista säännöstoista, ei *domaine d'état* eikä *domaine public payant*. Niiden sijasta on säädetty, kuten ennen on mainittu, että tekijän moraalisia oikeuksia suojataan tekijänoikeuden kestämisajan päätyttyäkin teoksen sellaisia muutoksia ja typistyskiä vastaan, jotka voivat vahingoittaa tekijän mainetta (*m.l. 23 § 3 mom*).²

2. *Suoja-ajan pituus tavallisissa tapauksissa.* TekijäL 25 §:ssä säädetään, että tekijänoikeus on voimassa tekijän eläessä ja 50 v. sen vuoden lopusta, jona tekijä on kuollut, kuitenkin vähintään 10 v. teoksen julkaisemisesta.³ Säännös on jossakin

¹ *Hall. esit. N:o 89 v. 1926 vp. ss. 3, 9, 16; Lv miet. N:o 13 s. 4 s.*

² Ruotsin lakia tulkitaan siten, ettei tekijän moraalisia oikeuksia turvata lainkaan suoja-ajan umpeen kulumisen jälkeen. *Himmelstrand* s. 8; *Ekeberg SvJt* 1942 s. 447 s. — Italian uudessa tekijälaiissa on säädetty, että tekijänoikeus on ideaaliselta osaltaan ikuinen. *Kopsch GRUR* 1942 s. 96.

³ Bernin sopimuksessa suoja-aika on samoin säädetty 50 v:ksi tekijän kuoleman jälkeen, mutta sitä koskeva UBS:n säännös (7 art. 1 k.) ei ole

määrin epäselvä, mitä viimeksi mainittuun määräaikaan tulee. Lainvalmistelukunnan ehdotuksen mukaan suoja-ajan päätyminen olisi ollut riippumaton siitä, oliko teos ilmestynyt vai ei.¹ Tämä kanta olisi johtanut siihen, että jos teos löydettiin vasta pitkän ajan perästä tekijän kuoleman jälkeen, se saattoi jäädä suojaa vaille ja sen julkaiseminen olla riskin alaista.² Tämän johdosta ja saadakseen tekijän oikeudenomistajat hänen jälkeen jääneiden ehkä kallisarvoisten teostensa julkaisemiseen, on mainittu suoja-aikaa koskeva lisämääräys Saksan tekijälain esikuvan mukaisesti otettu sekä Suomen että Norjan tekijälakeihin.³ TekijäL:n puheena oleva säännös on kuitenkin kirjoitettu niin, että siitä voi ensi silmäyksellä saada sen käsityksen, että siinä tarkoitettaisiin ainoastaan teoksia, jotka on julkaistu, ennen kuin 50 v. on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Ratio legis puhuu tällaista tulkintaa vastaan. Pyrkimyksenä on turvata vanhoille, tuntemattomiksi jääneille tutkimusretkikuntien matkakertomuksille, suku-, kotiseutu- ja muille historiallisille tutkimuksille tms. lyhyt suoja-aika, jotta ne perillisten käsistä ilmestyisivät päivänvaloon. Jäisi selittämättömäksi, jos mainittu tulkinta omaksuttaisiin, miksi esim. arvokkaat päiväkirjamuistiinpanot, jotka löydetään 49. vuotena tekijän kuolinvuoden jälkeen, saavat 10 v:n suoja-ajan, mutta eivät, jos ne tulevat esille 51. vuotena sanotun ajan perästä. Kun puheena olevan lainkohdan sanamuotokaan ei ehdottomasti velvoita sitä

obligatorinen, vaan sisältää ainoastaan toivomuksen tavoiteltavasta päämäärästä. Useimmat konventioon liittyneistä maista ovat noudattaneet toivomusta; kuitenkin ovat Ruotsi, Sveitsi, Bulgaria, Romania, Japani ja Siam pysyneet 30 v:n suoja-ajan kannalla. Brasiliassa suoja-aika on 80 v. ja Espanjassa 60 v. *Hoffmann*, Die Berner Uebereinkunft s. 125 s. Edellä on mainittu, että eräissä maissa suoja-aika on rajoittamaton. Suojaa teokselle jossakin liittomaassa haettaessa Bernin sopimuksen perusteella, sovelletaan sen maan lakia, mikäli suoja-aikaa koskee, mutta sanottu aika ei kuitenkaan ole teoksen kotimaan suoja-aikaa pidempi (7 art. 2 k.).

¹ *Lvk* ss. 43, 63.

² *Norjan ehdotus* s. 51.

³ *Nybergh JFT* 1937 s. 144 alav. 2; *Allfeld*, Urheberrecht s. 279; *Knoph* s. 122.

tulkitsemaan ahtaasti, on laveampaa tulkintaa pidettävä oikeutettuna.¹ Sen mukaisesti teoksen suoja-aika *pitenee*, jos teos julkaistaan, ennen kuin 50 v. on kulunut tekijän kuolinvuoden päättymisestä, mutta jos julkaiseminen tapahtuu sen jälkeen, alkaa uusi 10 v:n suoja-aika. Seurauksena lainkohdan tällaisesta tulkitsemisesta on tosin, että julkaisemattomat teokset eivät milloinkaan joudu suoja-aikarajoitusten alaisiksi,² mutta se onkin sopusoinnussa tekijänoikeuden persoonallisen luonteen kanssa; oikeuden teoksen julkaisemiseen tulee olla yhtä ikäinen kuin tekijän moraaliset oikeudet ovat ikuisia. Lainkohta koskee kuitenkin vain julkaistavia teoksia, s.o. henkisiä tuotteita, joiden julkaisemistavalle on luonteensa monistaminen ja monisteiden levittäminen ja jollaisia ovat kieliasuiset ja sävellysteokset sekä pluraaliset taideteokset (gravyyrit, taide-teollisuuden tuotteet yms). Uniikkisten taideteosten suoja-aika kuluu umpeen 50 v:n kuluttua tekijän kuolinvuoden päättymisestä.³

Normaalinen suoja-ajan pituus on viimeksi mainittu. Jos 50 v. on kulunut tekijän kuolinvuoden päättymisestä eikä teosta ole julkaistu sitä ennen, on tekijänoikeus katsottava kuuluvan sille, joka sanotun ajan päättyessä oli tekijänoikeuden haltija. Se, jonka hallussa on teoksen käsikirjoitus, voi esinehallintaansa vedoten tässä tapauksessa vaatia tekijänoikeuden tunnustamista itselleen, kunnes joku toinen saattaa toteen, että sanottu oikeus on siirtynyt hänelle perinnön kautta tai muulla perusteella alkuteoksen hallinnasta huolimatta. Tämä poikkeus TekijäL 22 § 1 mom. 1-lauseen tulkintasäännöstä on puolustettavissa sillä,

¹ Laveamman tulkinnan kannalla on mm. *Knoph* s. 123. Myös *Allfeld*, m.t.s. 278 ja *Nitze* s. 33, joissa kuitenkin voidaan lisäksi vedota Saksan tekijälain selvempään sanamuotoon.

² *Dernburg* s. 205.

³ Samoin Saksan lain mukaan. *Hellwig* s. 57. Norjan tekijäläissa ei puheena olevassa suhteessa tehdä erotusta eri teoksien välillä eikä 10 v:n erityinen suoja-aika siis koske ainoastaan julkaistuja, vaan myös muulla tavoin julkisuuteen saatettuja teoksia. *Knoph* m.s. TekijänoikeusKom:n ehdotus ei sisällä säännöstä mainitusta, erityisestä suoja-ajasta.

että tekijän kuolinvuodesta teoksen julkaisemiseen on voinut kuluu vuosikymmeniä kestänyt todistamisvelvollisuuteen vaikuttava aika.

Jos tekijä on julistettu kuolleeksi, on kuolinpäivänä, jonka käsittävän vuoden lopusta suoja-ajan päättyminen lasketaan, pidettävä päivää, jona henkilön on kuolleeksi julistamispäätöksen mukaan katsottava kuolleen (*KuolJulL* 11 §), mutta jos kuolleeksi julistettu palaa takaisin, *pitenee* suoja-aika itsensä.¹ Jos suoja-aika on riippuva teoksen julkaisemisesta, tulee sen olla tapahtunut siihen oikeutetun tahdosta; sitä aikaa, jonka teos on ollut luvattomasti julkaistuna, ei oteta huomioon (*arg. TekijäL* 12 §).

Tekijällä on TekijäL 25 §:ssä ymmärrettävä henkilöä, joka on julkaissut teoksen todellisella nimellensä tai yleisesti tunnetulla salanimellä. Kokoomateoksen toimittamisessa eri avustajain suoja-aika lasketaan itsekunkin tekijän kuolemasta; samoin on suoja-ajan laita niissä TekijäL 15 §:n säännöstyksissä tapauksissa, jolloin kirjoitus ja sävellys taikka kirjoitus ja piirustus tai kuvallinen esitys on liitetty toisiinsa. Yhteisteoksesta (*m.l.* 16 §) on säädetty, että tekijänoikeus on voimassa, kunnes 50 v. on kulunut viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuoden päättymisestä (*m.l.* 25 § 2 mom). Kääntäjällä ja muuntelijalla on tekijänoikeuden itsenäisinä haltijoina oma suoja-aika omaan teokseensa. Kustantajalla ja muulla, jolle tekijänoikeus on siirretty, ei ole omaa suoja-aikaa, vaan määräytyy se tekijän suoja-ajan mukaan.

3. *Suoja-ajan pituus erinäisissä tapauksissa.* TekijäL:ssä on erityisiä säännöksiä nimettä tai (todellisella) salanimellä julkisuuteen saatetun teoksen sekä kokoomateokseen ja julkisoikeudellisille oikeushenkilöille kuuluvan tekijänoikeuden suoja-ajasta. Tekijän kuolinvuosi ei saata kaikissa näissä tapauksissa olla määräävä. Mainitun lain 26 §:ssä säädetään, että suoja-aika on tällöin 50 v. sen vuoden päättymisestä, jolloin teos ensiksi saatettiin julkisuuteen joko julkaisemalla tai muulla

¹ *Dernburg* s. 204.

tavoin.^{1, 2} Jos tällainen teos ilmestyy eri osina, jotka yhteensä muodostavat kokonaisuuden, luetaan suoja-aika sen vuoden päättymisestä, jolloin viimeinen osa ilmestyi (*m.l. 27 §*).³ Teosta on pidettävä julkaistuna nimettä, vaikka tekijän identiteetti olisikin teoksen sisällyksen tai muulla perusteella todettavissa.⁴ Salanimi sen sijaan, jos se on yleisesti tunnettu, otetaan huomioon todellisen nimen ohella, ja suoja-aika päättyy, jos tekijän identiteetistä ei ole epäilystä, 50 v:n kuluttua asianomaisen tekijän kuolinvuoden umpeen kulumisesta, ei kuitenkaan ennen kuin 10 v. on vierinyt teoksen julkaisemisesta (*m.l. 25 § 1 mom*).⁵

Jos nimettä tai salanimellä julkistetun teoksen tekijä ilmaisee itsensä ennen edellä mainitun 50 v:n suoja-ajan loppua, tulee voimaan tavallinen suoja-aika (*m.l. 28 § 1 mom*). Ilmaiseminen voi tapahtua joko siten, että tekijä panettaa nimensä teoksen uuteen painokseen tai siten, että hän tekee asiasta ilmoituksen

¹ Ratkaisevana ei niin muodoin ole teoksen julkaiseminen. Salanimellä kirjoitetun näytelmän suoja-ajalle on siis se ajankohta määräävä, jolloin se ensi kerran esitettiin julkisesti, ei se myöhempi ajankohta, jolloin se ehkä ilmestyi painosta. Minkä tähden TekijäL 25 ja 26 §:ssä tekee erotuksen julkaisemisen ja muun julkisuuteen saattamisen välillä, riippuen siitä onko teos julkistettu todellisella tai salanimellä tai nimettä, ei ole selvitettävissä. Lainvalmistelukunnan ehdotuksessa puollettiin poikkeamista KirjTaitA:n säännöksestä, jonka mukaan suoja-aika oli lasketava teoksen ilmestymisestä, sillä, että teoksen julkisuuteen saattaminen voi tapahtua muutoinkin kuin julkaisemisella, mutta samaa perustelua hallitus olisi saattanut käyttää TekijäL 25 §:n sanamuotoa valmistettaessa. *Lvk s. 44. Vrt. Norjan ehdotus s. 51.*

² Uniikin taideteoksen on katsottava yksityisenkin myynnin kautta tulleen julkisuuteen. Suoja-ajan alkaminen näytteille panemisesta tai julkisesta myynnistä, tekisi nimettä tai salanimellä valmistetun teoksen suoja-ajan päättymisen riippuvaksi toimenpiteestä, johon ei kenties ryhdytäkään.

³ Samalla tavoin lienee asia ymmärrettävä ex analogia, kun teos julkaistaan nimellä eri osissa ja suoja-aika TekijäL 25 § 1 mom:n mukaan on luettava teoksen julkaisemisesta. Jos teos ei muodosta kokonaisuutta, on kullakin osalla oma suoja-ajansa. *Dernburg s. 206.*

⁴ Edellä on s. 138 mainittu, että yksityisoikeudellisen henkilön (yhtiön, yhdistyksen tms.) nimissä ilmestynyt teos katsotaan julkaistuksi nimettä.

⁵ *Jacobsen s. 278.*

opetusministeriöön (*m.l. 28 § 2 mom*).¹ Tekijän kuoltua hänen kuolinpesänsä osakkailla on, jos ovat siitä yksimielisiä, oikeus ilmaista tekijän nimi samoin oikeusvaikutuksin (*m.l. 28 § 3 mom*). Jos ilmaiseminen tapahtuu määräajassa, tulee TekijäL 25 §:ssä mainittu suoja-aika voimaan "täysin", s.o. myös sikäli, että se lasketaan, paitsi kuolinvuoden päättymisestä, myös teoksen julkaisemisesta.² Määräajan jälkeen tapahtuneella ilmaisemisella ei saada aikaan suoja-ajan pidentymistä.

Jos teos on saatettu julkisuuteen, edustaa tekijää, kunnes hänet on sanotuin tavoin ilmaistu, se, joka teoksessa on ilmoitettu julkaisijaksi tai, jollei häntä ole mainittu, kustantajaksi (*TekijäL 13 § 3 mom*).³ Julkaisija tai kustantaja eivät ole oikeutettuja ilmaisemaan tekijää. Ilmaisui ei luo olettamusta henkilön tekijällisyydestä, vaan saa aikaan ainoastaan suoja-ajan pidentymisen; jos tekijällisyys pannaan kiistaan, on tekijä todistamisvelvollinen.⁴

Suoja-ajan päätyttyä teos tulee TekijäL 23 § 3 mom:sta ilmevin rajoituksin "vapaaksi", s.o. siirtyy yleisön käyttöön, mutta niin, ettei teosta saa julkaista sillä tavoin muutettuna tai typistettynä, että se saattaa vahingoittaa tekijän mainetta ja että jos teos julkaistaan muutettuna, on selvästi ilmoitettava, että muutokset eivät ole lähtöisin tekijästä. Tekijänoikeuden voimassa ollessa teoksesta ilman tekijän suostumusta tehty käännös ja muunnelma voidaan suoja-ajan umpeen kuluttua julkaista, mutta sanottuna aikana tapahtuneet kustannus- tai mui-

¹ Ilmaiseminen ei voi tapahtua pätevästi millään muulla tavalla; sellaisena ei esim. ole pidettävä sitä, että tekijä ryhtyy oikeudenkäynnissä valvomaan etujansa. *Vrt. Jacobsen s. 279.*

² Täten ja kun TekijäL 25 §:n mukaan suoja-ajan pidentäminen tai uuden suoja-ajan alkaminen on riippuva teoksen julkaisemisesta eikä muulla tavoin tapahtuvasta julkistamisesta, johdutaan siihen omittuiseen tulokseen, että jollei esim. sävellysteosta, joka on julkisesti esitetty nimettä tai salanimellä, tekijän nimen ilmaisemisen jälkeen julkaista painosta, tekijänoikeus teokseen kestää ikuisesti.

³ Ks. tark. ed. s. 162 s.

⁴ *Allfeld m.t.s. 284.* Tuomioistuimen, eikä ilmaisun vastaan ottavan viranomaisen, asiana on ratkaista, oliko ilmaisu oikea. *Lissbauer s. 285.*

hin sopimukseen perustuvat tekijänoikeuden luovutukset raukeavat. Rangaistusta ja korvausta tekijänoikeuden loukkauksesta oikeuden kestämisajana voidaan vaatia suoja-ajan päätyttyäkin. Kiistanalaisempi on toisinnokappaleiden takavarikoimis- ja hävittämisvaatimuksen oikeutus. Siihen nähden, että sen epääminen johtaisi luvattomaan toisintamiseen suoja-ajan, sen päätyttyä vapaaksi tulevaa levittämisoikeutta silmällä pitäen, lienee mainittukin vaatimus hyväksyttävä.¹

32 §.

LUOPUMINEN TEKIJÄNOIKEUDESTA.

Sellainen käsitys on yleisesti vallitsevana, että tekijä voi luopua tekijänoikeudestansa joko kokonaan tai osittain. Se tapahtuisi, kuten Leo Tolstoi aikoinaan menetteli, yleisölle osoitetun, esim. teokseen otetun ilmoituksen kautta² tai yksityiselle henkilölle esitetyllä tahdonilmaisulla tahi teoksen hylkäämisellä (dereliktio).³ Tässä yleisyydessä puheena oleva käsitys on epäilemättä väärä. Luopuminen saattaa koskea ainoastaan tekijän yksinoikeuksia, joita hän käyttää tai voi käyttää taloudellisten etujen hankkimiseksi,⁴ ei milloinkaan kokonaan moraalisia oikeuksia. Mutta yksinoikeuksiinkin nähden luopuminen on mahdollista vain, mikäli se tapahtuu "kansanyhteisöön" tai yksityiseen henkilöön kohdistetulla tahdonilmaisulla,⁵ vaan ei teoksen hylkäämisen kautta. Joka löytää teoksen rikkirevittynä paperi-

¹ *Allfeld* s. 345; *Riezler* s. 298; *Kohler*; *Urheberrecht* ss. 242, 356 s; *Dernburg* s. 210. Vrt. *Jacobsen* s. 295.⁶

² *Kohler*, *Urheberrecht* s. 243 "durch Erklärung an die Volksgemeinschaft."

³ *Allfeld*, *Urheberrecht* s. 277; *Jacobsen* s. 280; *Knoph* s. 147; *Torben Lund*, *Billedkunsten* s. 231; *Kohler*, *Kunstwerkrecht* s. 85.

⁴ *de Boor* s. 72.

⁵ Jälkimmäisessä tapauksessa luopuminen on arvosteltava samojen oikeusperusteiden mukaan kuin tekijänoikeuden luovutus.

korista, ei ole oikeutettu sitä monistamaan, levittämään tai julkisesti esittämään, ei omissa eikä tekijän nimissä. Hylätyn teoksen käyttäminen mainituin tavoin sisältäisi tekijän persoonallisuuden loukkaamisen, s.o. tunkeutumisen hänen persoonallisuutensa salaisuuspiiriin. Tahdonilmaisunkin kautta tapahtuneeseen yksinoikeusfunktiosta luopumiseen nähden voidaan tosin sanoa, että jokaisen tuollaisen funktion takana on tekijän persoonallisuus. Mutta jos teos on julkaistu tai saadaan tekijän suostumuksella saattaa julkisuuteen ja jos luopumus tarkoittaa yksinomaan teoksen taloudellista hyväksikäyttöä, on mahdollista pitää luopumista tältä osalta oikeustoimena, jota ei voida peruuttaa muista kuin sellaisista syistä, joiden vuoksi oikeustoimi yleensä on peruutettavissa.¹ Sen sijaan, niin kuin ennen on mainittu, tekijä voi ainoastaan tietyin rajoituksin luopua isyys- ja muista moraalisisista oikeuksista.²

¹ Vrt. *LahjLupL* 1 § 1 mom.

² *Lässbauer* s. 214; *Mitteis* s. 78. TekijänoikKom:n ehdotus 3 § 3 mom.